

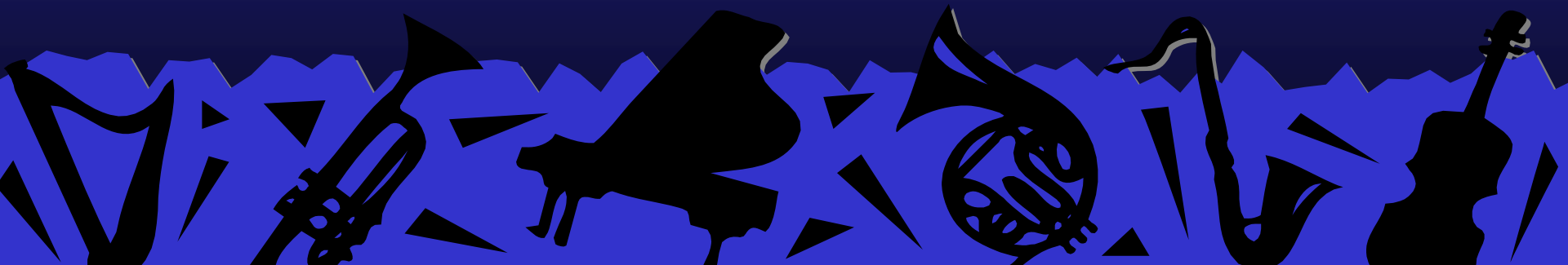
De Improvisatieles: Wat, Hoe en Waarom zo?

Een verkennend onderzoek

Melissa Bremmer (Lectoraat Kunst- en cultuureducatie AHK)

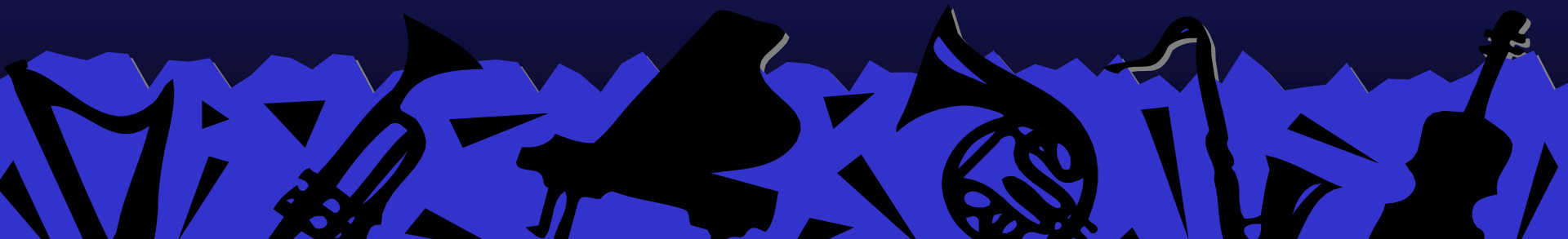
Esther Schopman (Lectoraat Kunsteducatie ArtEZ)

Utrecht, 23 juni 2011

Inhoud

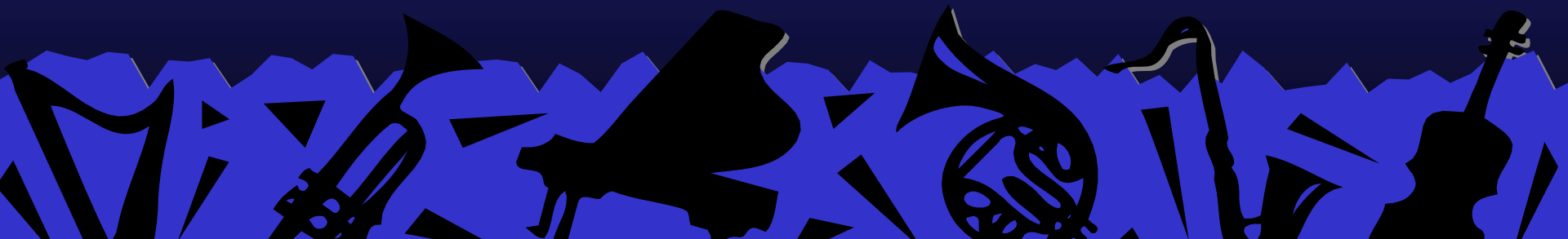
- Probleemstelling
- Onderzoeksvragen
- Theoretisch kader: 1. Praktijkkennis; 2. Improvisatie
- Opzet onderzoek
- Resultaten
- Conclusie en reflectie op het onderzoek

Probleemstelling

- Leren improviseren is onderdeel van kerndoelen/eindexamen
- Raamleerplan muziekscholen
- Weinig kennis van de praktijk daarover:
 - Gebeurt het wel? En zo ja, hoe?
 - Welke kennis ontwikkelen docenten in de lespraktijk, los van theoretische kennis?

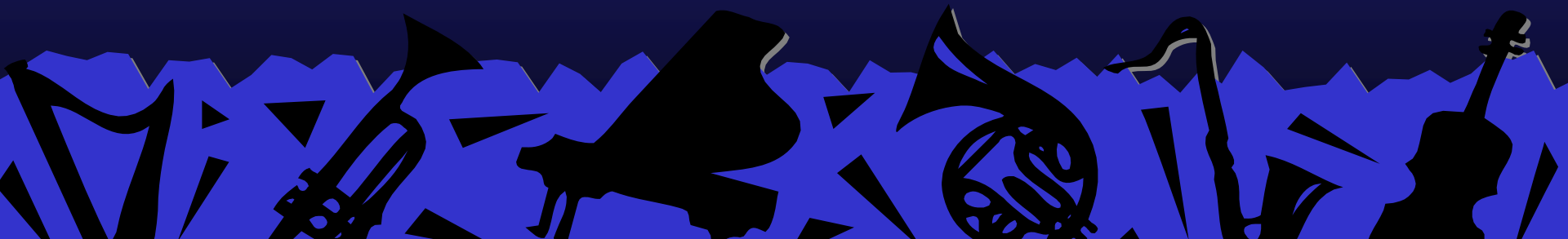

Onderzoeksvragen

Wat is de praktijkkennis rondom het leren improviseren van

1. Docenten in het buitenschoolse muziekonderwijs, die lesgeven aan 12-14 jarigen
2. Docenten muziek in de onderbouw van het VO

en hoe verhoudt zich die tot theoretische inzichten rondom het leren improviseren?

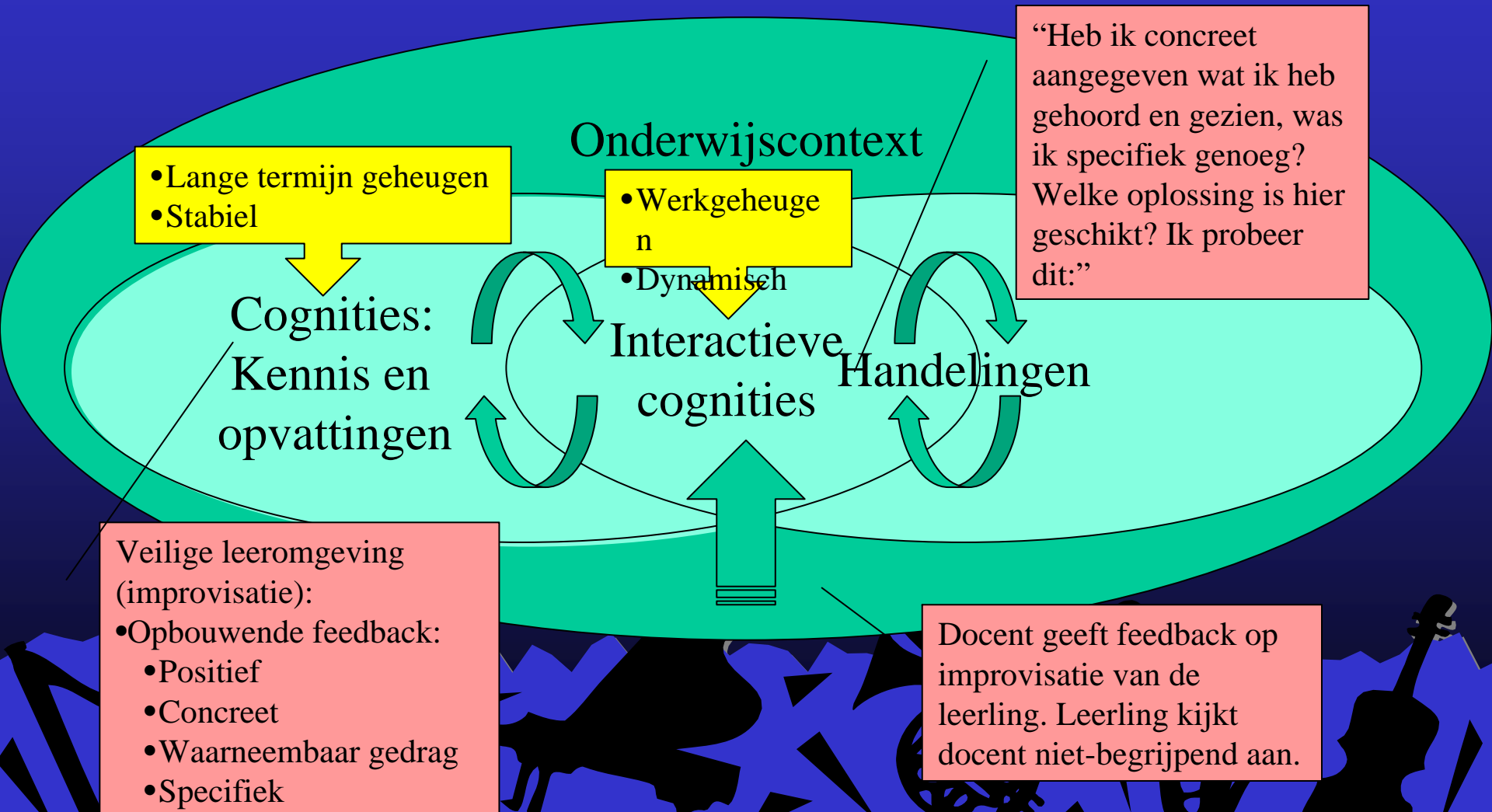
Praktijkkennis

Bremmer, 2005; Calderhead, 1996; Kwakman & Van den Berg, 2004; Meijer, 1999; Shulman, 1987; Zanting, 2001

- Voornamelijk impliciete kennis
- Integratie van diverse soorten van kennis (bijv. pedagogische, didactische en vakinhoudelijke kennis) en ervaringen (bijv. eigen onderwijsgeschiedenis, stages, nascholing én lespraktijk)
- Ten dele vakgebonden, contextgebonden en persoonsgebonden
- *Ontwikkeld door (reflectie op) ervaringen*

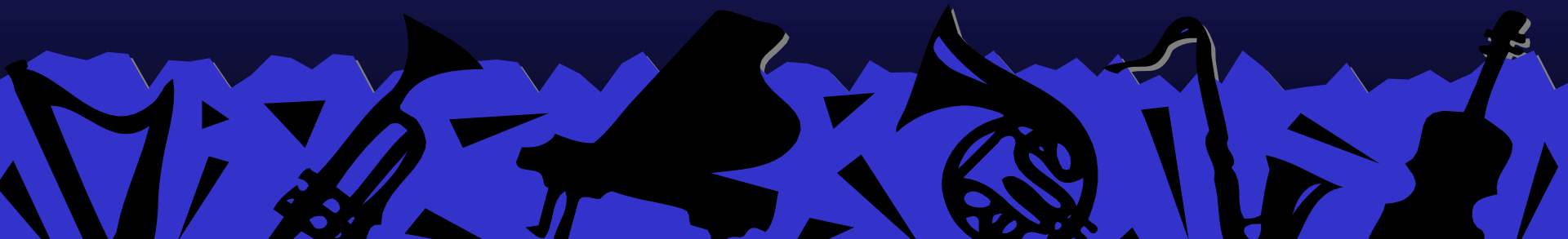
Hans: “In het begin kun je als docent zelf alles wel, maar weet je nog niet hoe je het aan een ander moet uitleggen. Daarvoor moet je eerst zelf spelen en ontdekken wat je nu eigenlijk doet, totdat je op een gegeven moment gewoon weet wat je doet.” [I]

‘State of the art’ praktijkkennis gebaseerd op Crasborn en Hennissen (2010)

Beschrijven van improviseren is complex

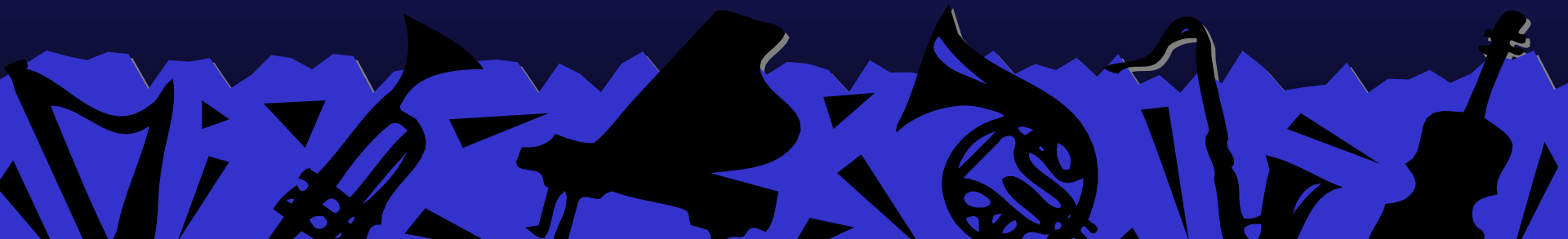
1. Improvisatie - van rock tot barok - vergelijking moeilijk
2. Weinig onderscheid tussen product en proces
3. Verschillende invalshoeken: (ethno)musicologie, psychologie, muziekeducatie, onderwijskunde en muziektherapie etc.

Beschrijving improvisatie

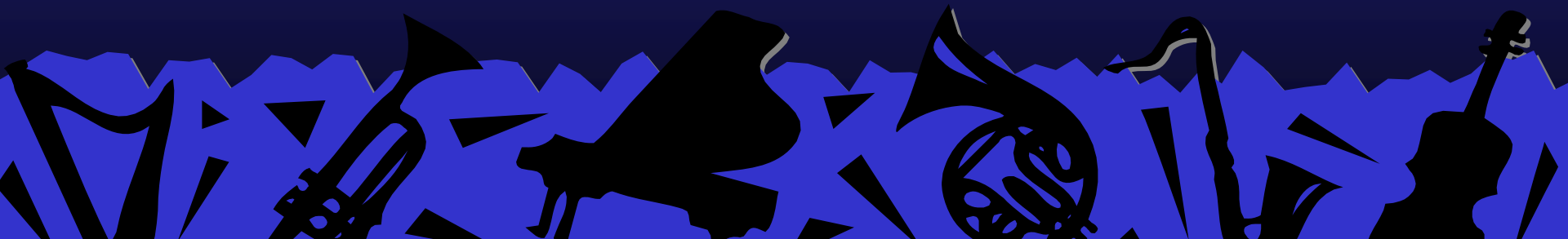
Improvisator: muziek geheel of gedeeltelijk gelijktijdig bedenken en uitvoeren (Vrolijk et al., 2009)

→ improvisator maakt het beste van gekozen muzikale beslissing binnen duur van improvisatie (Burnard, 2005)

Groepsimprovisatie: muzikale interactie (Brinner, 1995)

1. *Interactieve netwerk*: musici communiceren en reageren vanuit verschillende rollen op elkaar
 - individu leidt improvisatie (solo); groepsleden ondersteunen solo (support)
2. *Interactief systeem*: door 'cues' oriëntatie in muziek
 - d.m.v. bijvoorbeeld visuele of auditieve cues aangeven dat een solo is afgelopen

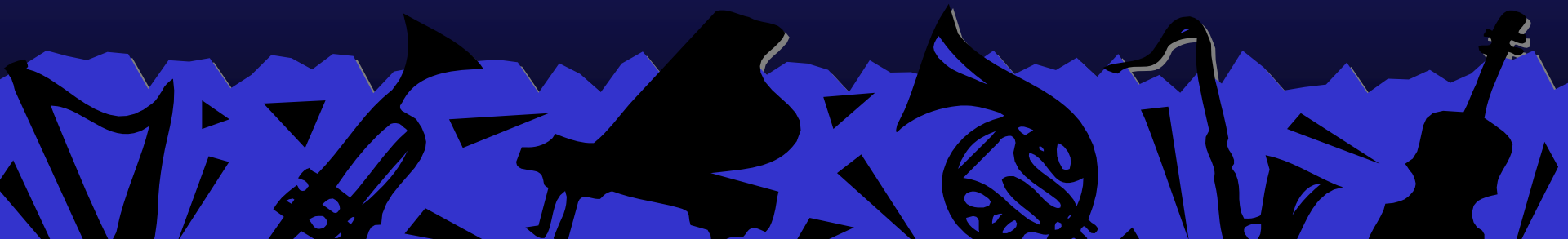
Culturele regels t.o.v. vorm, inhoud en wie mag improviseren (Hallam, 2006)

Inhoud: improviseren binnen stramien van een Indiase raga
(Mak & Jansma, 1995)

Vorm: AABA-vorm of een palaran (gamelan)?

Wie: solo, begeleiden etc.

Regels geven de improvisator een 'basismodel' voor een improvisatie (Sloboda, 2003)

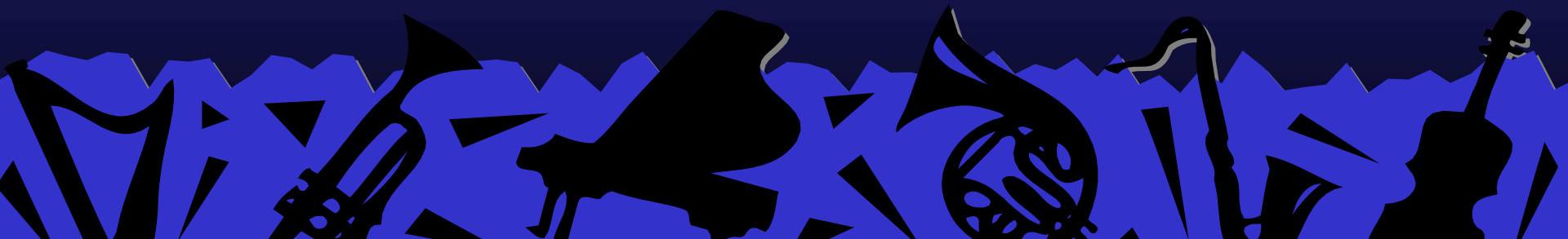

Leren improviseren: de lange leerlijn

Meerdere visies (bijv. Brophy en Kratus): zie onderzoeksrapport

- Azarra (2005): Lange leerlijn bestaat uit 3 fasen
- Leren improviseren *binnen* een muzikale stijl, zoals blues

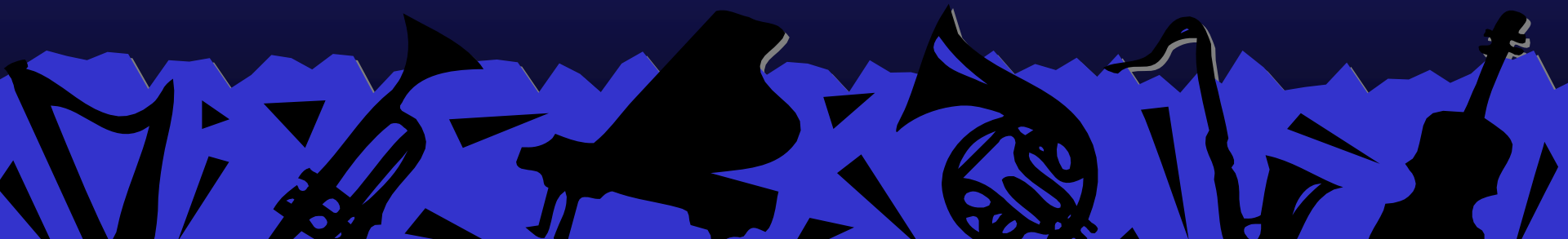

Lange leerlijn

Fase 1

Regelmatig *luisteren* naar muzikale stijl waarin geïmproviseerd gaat worden

Doel: muzikaal gevoel ontwikkelen voor een stijl; wat past wel en wat past niet bij de stijl?

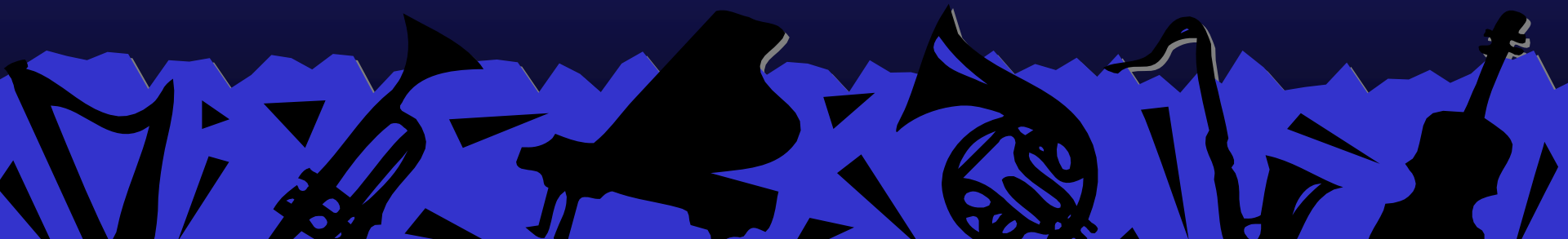
Lange leerlijn

Fase 2

Op het gehoor bestaande karakteristieke melodieën, baslijnen, vormen, timing etc van een muzikale stijl *leren spelen/zingen*

Doel: muzikale ‘basismodellen’ leren uitvoeren/internaliseren van een muzikale stijl (“a body of musical referents”)

- Nodig om te leren voorspellen hoe basismodellen (bijv. bluesschema) verlopen zodat je daarop kan anticiperen

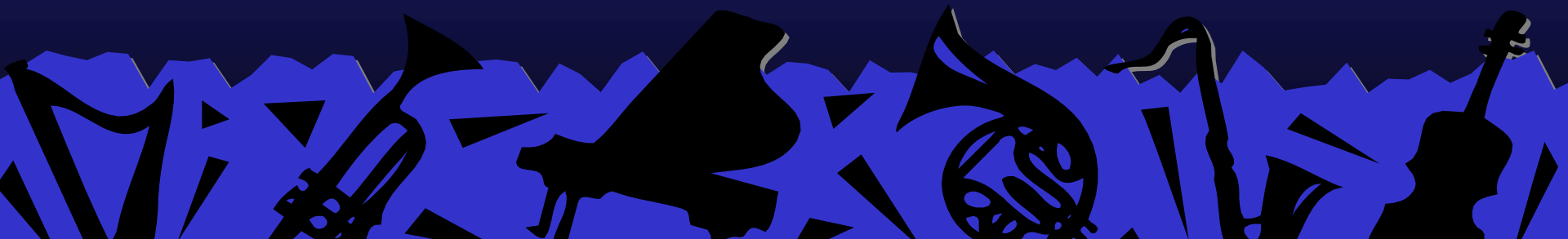

Lange leerlijn

Fase 3

Zelf improviseren binnen een muzikale stijl

- eigen muzikale ideeën genereren
- bepalen of muzikale ideeën passend zijn binnen een muzikale stijl
- voorspellen hoe een improvisatie zal kunnen verlopen en daarop anticiperen

Onderzoeksopzet

Kwalitatief onderzoek

Model Crasborn & Hennissen:

- Cognities (kennis en opvattingen) betreffende (leren) improviseren → *interviews*
- Interactieve cognities betreffende (leren) improviseren → *stimulated recall interviews*

Respondenten

- Conservatoriumopleiding Bachelor Music (1) en Bachelor Docent Muziek (2)
 - Lesgevende aan 12-14 jarigen (muziekschool en VO)
 - Lesgevende vanuit een zelfontworpen curriculum
 - (Leren) improviseren is onderdeel curriculum
- 2 docenten per onderzoek

Procedure

stimulated recall interviews

(interactieve cognities)

- Bekijken eigen videofilm (docent + leerling)
- Min. elke 45 sec. stopzetten en vertellen wat docent denkt zonder zichzelf te censureren
- Instructie: gaat om de gedachte op dat moment, niet je reflectie
NU op die gedachte

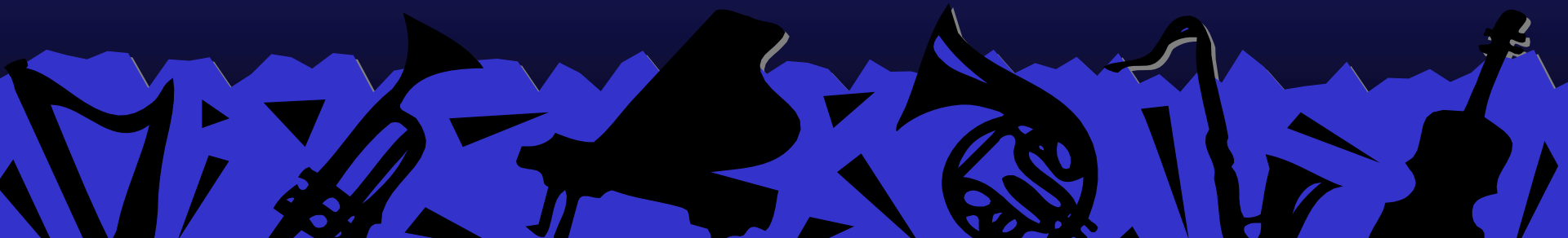

Procedure

halfgestructureerde interview

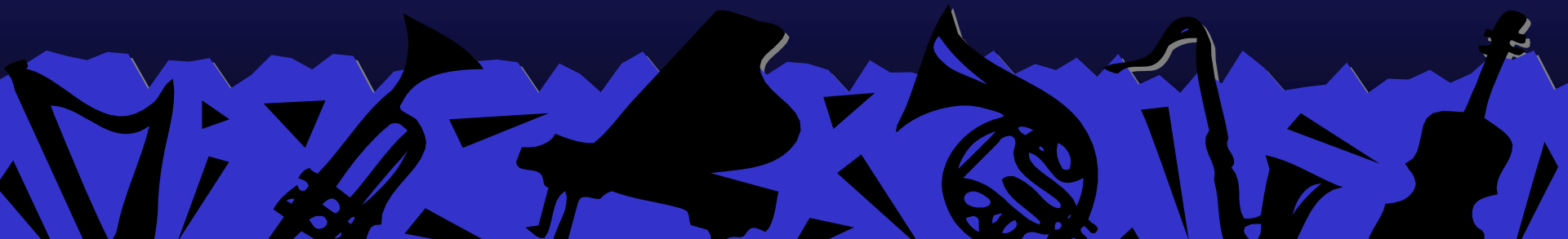
(kennis en opvattingen)

- 1,5 uur per persoon
- Vragen afgeleid uit theorie om vergelijking mogelijk te maken
- Onderwerpen:
 - muziek(les) en het leren improviseren
 - het ontwerpen van een individuele les
 - het uitvoeren van het lesontwerp
 - **het ontwerpen en uitvoeren van een lange leerlijn**

Verwerking en analyse data

1. Verbatim uitgeschreven
2. Geanalyseerd op basis van vooraf gestelde categorieën en labels uit de theorie
3. Data gecombineerd tot portret (communicatieve validering)
4. Portretten vergeleken met theorie

Lange leerlijn leren improviseren

(muziekschool)

Theoriekennis

- 3 fasen: luisteren, spelen, improviseren
- een improvisatie stijl leren; opbouwen *gedeeld*

Hans kiest voor “swingend”, Jazz, sommige Blues, sommige Hiphop, maar ook voor “recht”, Rock, Salsa, Funk, Soul, Pop. Dit doet hij om het verschil in ritme. Ongeacht de stijl moet een leerling leren aanvoelen wat het ritme van die stijl doet: “Hoe moet ik daarop spelen, wat kun je daarmee doen.” [I]

Praktijkkennis

- 1+2. opbouw door inhouden: van ‘vrij’ via ritme, melodie naar harmonie; 2. van eenvoudig naar complex

Hans [I]:

1. met de rechterhand spelen op akkoordenschema of 5-tonenreeks;
2. leren van Blues-melodie;
3. begeleiding linkerhand erbij, eerst in kwinten, later linkerhandfiguur in kwartnoten;
4. tonen die niet in de bluestoonladder thuishoren (bijv. mixolydische toonladder);
5. eenvoudige en later ingewikkelder jazz-stukken, andere akkoorden dan dominante akkoorden, en trappen.

Lange leerlijn leren improviseren

(voortgezet onderwijs)

Theoriekennis

- 3 fasen: luid improviseren

- een improvisatie stijl leren; opbouwen *gedeeld* muziekreferentie kader

Harold: “Het is eigenlijk een soort steenkolenstijl wat je in het begin hebt. [...] En hoe meer je er aan toevoegt [als docent], hoe makkelijker ze plotseling....tjak, dan hebben ze het idioom van de popmuziek plotseling begrepen.” [I]

Kennis

opbouw door inhouden: ritme, en harmonie; 2. van naar complexe opdrachten

- geen specifieke stijl leren; leerlingen brengen individueel muzikaal referentie kader in

Conclusies

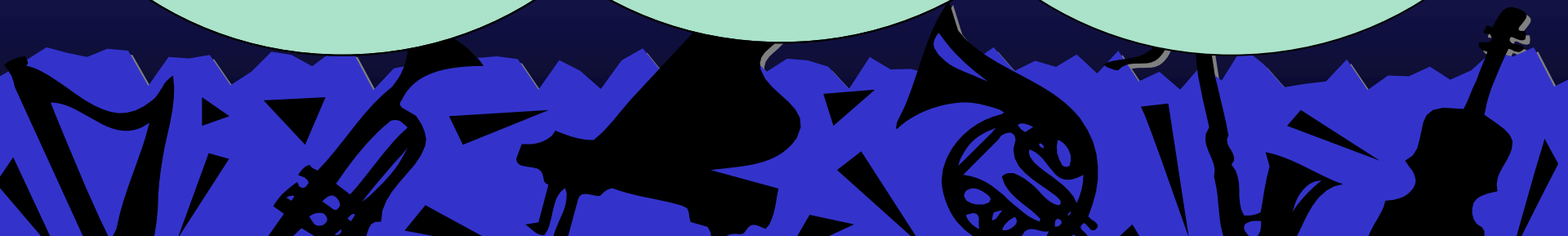
Theorie
Azarra (200

*Leren
improviseren
binnen
een
stijl*

**Buiten-
schoolse
praktijk**

*Opbouw
vanuit
inhouden;
eenvoudig →
complex*

**Binnenschoolse
praktijk**

Reflectie op het onderzoek

- Beschreven theorie is selectief en slechts vergeleken met een kleine populatie
- Opmerkelijk: weinig docenten te vinden die wilden meewerken, maar geen verklaringen
- Tijd vs. Opbrengst?

Maar: brengt wel de complexiteit van praktijkkennis in het werkveld in kaart; daarom waardevol!

Vragen?

